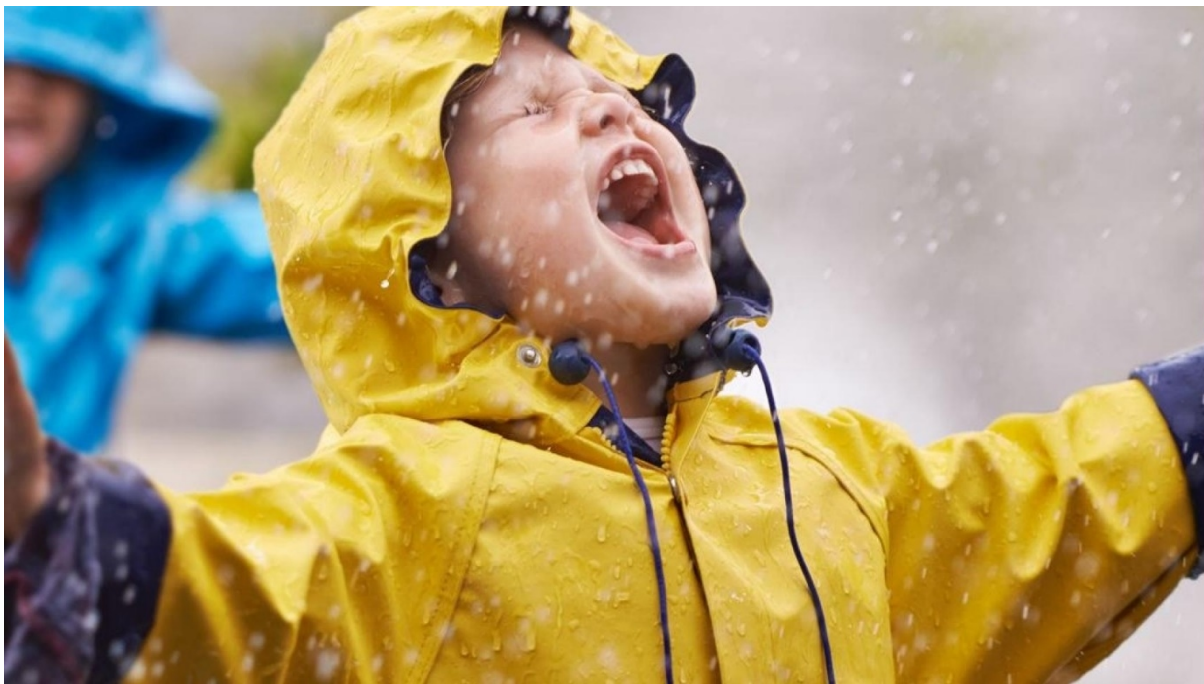

Eindrapportage project Climate Campus Regio Deal regio Zwolle

3 juli 2025

Inhoudsopgave

1	Opgave.....	4
2	Doel van het project.....	4
3	Aanpak en beoogde resultaten.....	5
3.1	Drie perspectieven voor een integrale benadering	5
3.2	Activiteiten	6
4	Ontwikkelingen en bijsturing gedurende het project.....	7
4.1	Andere structuren voor samenwerking tussen overheden	7
4.1.1	NOVEX.....	7
4.1.2	DPRA werkgroep - RIVUS klimaatadaptatie	7
4.2	LIFE IP Klimaatadaptatie.....	8
4.3	Werkzaamheden van Stichting Climate Campus naar gemeente Zwolle.....	8
4.4	Economische kansen klimaatadaptatie - innovatiecluster	9
4.5	Samenwerking Innovatiedistrict Spoorzone - bouwstenen Climate Campus	9
4.6	Van de Delta van de Toekomst naar de Wijk van Morgen	10
5	Verrichte activiteiten en resultaten 2021-2024	10
5.1	Versterken netwerk – community building.....	11
5.1.1	Netwerkmanagement en -events	11
5.1.2	Regionale kennisagenda	11
5.2	Klimaatbestendige delta	11
5.2.1	Bottom-up beweging aanjagen:	11
5.2.2	Verkenning wenselijkheid en mogelijkheden fysieke locatie Climate Campus	12
5.2.3	Data(technologie) en citizen science voor klimaat en water.....	12
5.3	Economisch krachtige delta	12
5.3.1	Verkenning en aanpak inspiratietuin klimaatadaptatie.....	12
5.3.2	Nieuwe producten en diensten:	13
5.3.3	Aanjagen innovatie	15
5.3.4	Digitale oplossingen voor de Wijk van Morgen	15
5.3.5	Onderwijs (Human Capital).....	17
5.4	Zelfbewuste delta.....	18
5.4.1	Sense of Place - optekenen deltaverhalen.....	18
5.4.2	Beleef de delta - Water en klimaat koppelen aan kunst, cultuur en leisure.....	18

5.4.3	Digitaal ontsluiten van projecten / best practises	20
6	Communicatie	20
7	Outcome en doorkijk	20
7.1	Algemeen	20
7.2	Taaie vraagstukken die resteren	21
7.3	Bottom-up beweging in Zwolle	22
7.3.1	Van geveltuin naar een vereniging van wijkinitiatieven	22
7.3.2	Klimaatburgemeesters.....	22
7.4	Netwerksamenwerking – Wijk van Morgen.....	23
7.4.1	Een gedeelde missie	23
7.4.2	Projectplan Regiolab Wijk van Morgen	23
7.4.3	Fysieke plek en living lab	25
7.3	Governance	25
8	Financieel overzicht.....	25
8.1	Begroting.....	25
8.2	Dekking	25
9	Ondertekening.....	26

1 Opgave

Klimaatbestendigheid is een ruimtelijke opgave voor iedereen. Immers, naast het traditionele watermanagement vanuit de overheden, zijn in en om de stad veel kleinschalige maatregelen nodig en moeten we stad en buitengebied slim inrichten. Oplossingen zijn nodig op elk schaalniveau, van regentonnen tot opblaasbare rubberen dammen. Het zijn in feite de nieuwe deltawerken en die bevinden zich in en om de stad. En daar hebben we iedereen bij nodig: overheden, ondernemers, onderzoek- en onderwijs, en initiatieven van onderop (50's). Aanpassingsvermogen aan klimaatverandering gaat echter verder dan "technische oplossingen voor een watervraagstuk". Het zit hem in een veerkrachtige samenleving, een robuuste balans tussen mensen, economie en onze natuurlijke omgeving (brede welvaart en Sustainable Development Goals).

2 Doel van het project

Deze brede benadering met 5 O's vraagt om vernieuwende samenwerking. Er is een vehikel nodig dat partijen in staat stelt slimmer samen te werken vanuit een gezamenlijke doelen en gedeelde belangen. Het doel van project Climate Campus was het ontwikkelen en implementeren van een verbeterde netwerksamenwerking (governance) die:

- Partijen helpt belang bij belang en geld bij geld te leggen, kennis met kennis en werk met werk te maken
- Klimaatadaptatie verbindt met andere opgaven, zoals economische ontwikkeling, sociale innovatie en arbeidsmarkt en zo bijdraagt aan verschillende SDG's.
- Professionals koppelt aan lokale gemeenschappen (denk daarbij aan concepten als 'de professionele burger', citizen science / burgerwetenschap)
- De ontwikkeling en verspreiding van (nieuwe) kennis over klimaatadaptatie versnelt
- Community building versterkt, zowel binnen de professionele wereld als in de lokale gemeenschappen en op het niveau van de IJssel-Vechtdelta ("sense of place") en (daarmee) de bottom-up beweging bij inwoners en ondernemers stimuleert en faciliteert
- Handen voeten geeft aan de nieuwe rollen van de overheid (netwerkende en participerende overheid)
- Voor private partijen dermate aantrekkelijk is dat zij meer gaan (mee)investeren in de doorontwikkeling en instandhouding ervan
- Gedurende de looptijd van dit project verschillende voorbeelden genereert hoe het kan werken, wat de meerwaarde van een dergelijk werkwijze / model is
- Een voorbeeld kan zijn voor andere regio's.

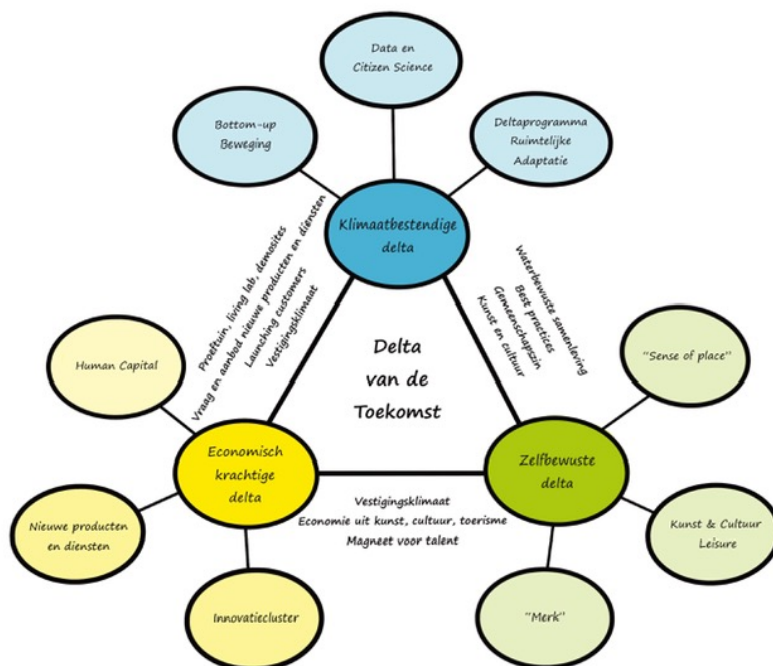
3 Aanpak en beoogde resultaten

3.1 Drie perspectieven voor een integrale benadering

In onze aanpak verbinden wij het “watervraagstuk” met mensen (cultuur, identiteit) en economie. Voor een klimaatbestendige delta zijn immers nieuwe producten en diensten voor professionals en consumenten nodig en moet een nieuwe markt (bewoners, eigenaren van bedrijventerreinen, enz.) gestimuleerd en ontsloten worden. Zo kunnen we van klimaatadaptatie economie maken en innovatie stimuleren en een kweekvijver zijn voor nieuwe kennis, producten, diensten en talent op het terrein van water en klimaat.

Tegelijkertijd kunnen we gebruik maken van onze historie, onze regionale cultuur en identiteit. We leven immers al eeuwen met water. Vanuit deze “sense of place” stimuleren we lokale gemeenschappen om hun steentje bij te dragen. Dit triggert bij de lokale gemeenschap de behoefte aan nieuwe producten en diensten. Onze rijke geschiedenis met water en onze bijzondere opgave voor een klimaatbestendige delta kunnen we zichtbaar en tastbaar maken via kunst en cultuur. De delta beleven in onze vrije tijd (leisure) draagt bij aan de “sense of place”, maakt ons er opnieuw bewust van en kan tegelijkertijd economie genereren.

De aanpak van het project is daarom gebaseerd op 3 samenhangende perspectieven:

Bij de indiening van het projectplan Climate Campus voor Regiodeal Regio Zwolle I, bestond het netwerk uit ca. 40 deelnemers, waarbij de Stichting Climate Campus de rol van aanjager en facilitator vervulde (“spin in het web”).

3.2 Activiteiten

Om netwerksamenwerking voor de Delta van de Toekomst te versterken op een volgend niveau te krijgen en daarmee klimaatadaptatie te versnellen, hebben we de volgende aanpak en acties geformuleerd in het projectplan:

Verder versterken netwerk - community building

- Kennisagenda opstellen
- (Thematische) netwerk bijeenkomsten / kennisdeling
- Makelen in het netwerk
- Overeenkomst met netwerkpartners voor 2024 e.v.

Klimaatbestendige delta

- Samenwerken met andere projecten voor ruimtelijke adaptatie in actielijn 4
- Aanjagen van de bottom-up beweging
- Data(technologie) en citizen science voor klimaat en water

Economisch krachtige delta

- Nieuwe producten en diensten aanjagen en / of beter ontsluiten
- Aanjagen innovatie / ontwikkeling innovatiecluster
- Human Capital: scholieren en studenten koppelen aan SDG's en aan projecten voor klimaat en water

Zelfbewuste delta

- “Sense of place” in de regio versterken
- Delta (en de opgave) beleefbaar maken: water en klimaat koppelen aan kunst, cultuur en leisure
- Internationaal merk Delta van de Toekomst neerzetten
- Positionering van de regio als Delta van de Toekomst, met concrete voorbeelden voor andere regio's en delta's. Indicator: tenminste 25 best practices zijn (digitaal) ontsloten voor andere regio's / delta's.

4 Ontwikkelingen en bijsturing gedurende het project

De bijdrage vanuit Regiodeal I aan Climate Campus had betrekking op de periode 2021 tot en met 2024. In deze periode vond een aantal belangrijke externe ontwikkelingen plaats en ontstonden gaandeweg inzichten die hebben geleid tot bijsturing van het project. De belangrijkste zijn:

4.1 Andere structuren voor samenwerking tussen overheden

4.1.1 NOVEX

Kort na de indiening van het projectplan Climate Campus, is Regio Zwolle definitief aangewezen als NOVI gebied, in het kader van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Daarin staat klimaatbestendige groei centraal en moet de 'Delta van de toekomst' ontstaan, een delta waarin stedelijk gebied, het platteland en het water met elkaar verweven zijn.

In combinatie met de verstedelijkingsopgave is dit vervolgens het NOVEX-gebied Regio Zwolle geworden. Daarin werken de Rijksoverheid, 4 provincies, 4 waterschappen en 22 gemeenten samen aan het realiseren van 50.000 woningen en het creëren van 20.000 werkplekken (voor 2040). De centrale opgave van dit NOVEX-gebied is het klimaat-adaptief accommoderen van de stedelijke en economische groei van de regio, mét behoud en ontwikkeling van de kwaliteit van de leefomgeving en bereikbaarheid.

Ruimtelijke adaptatie zoals bedoeld in het oorspronkelijke projectplan van Climate Campus heeft zich binnen NOVEX in een eigen dynamiek ontwikkeld. Vanuit Climate Campus hebben we ons vervolgens meer gericht op de bredere maatschappelijke beweging: het schaalniveau van stad en buurt en de leefwereld van inwoners en ondernemers. Zie ook "Van Delta van de Toekomst naar de Wijk van Morgen". Daarbij heeft (de omgeving van) Zwolle een voortrekkersrol op zich genomen.

4.1.2 DPRA werkregio - RIVUS klimaatadaptatie

Het samenwerkingsverband RIVUS bestaat uit de volgende partners: de gemeenten Dalfsen, Deventer, Kampen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Zwartewaterland, Zwolle, provincie Overijssel en Waterschap Drents Overijsselse Delta. In 2019 is het thema klimaatadaptatie toegevoegd aan RIVUS. De doorontwikkeling van de samenwerking op klimaatadaptatie binnen RIVUS (DPRA-werkregio) versnelde tegelijkertijd met de start van het project Climate Campus. Het bleek te complex om twee nog in ontwikkeling zijnde samenwerkingsverbanden, elk vanuit verschillende overheidsrollen, op een goede manier te integreren.

Buiten NOVEX en RIVUS bleken omliggende gemeenten minder makkelijk mee te krijgen in de netwerksamenwerking.

Soms omdat zij het liever klein houden en zelf doen, soms omdat er minder capaciteit / prioriteit is, soms omdat de verwachtingen en wensen over de rol van Climate Campus niet overeen kwamen: Climate Campus is geen uitvoerende organisatie maar een aanjager / verbinder. Climate Campus beschikt niet over een budget voor onderzoek of uitvoering van projecten.

4.2 LIFE IP Klimaatadaptatie

In 2022 is ook het LIFE IP Klimaatadaptatie project van start gegaan. Dit is een landelijk project voor het versnellen van de implementatie van de Nationale Adaptatie Strategie. Climate Campus is één van de regionale projecten en maakt onderdeel uit van het tandwiel “Governance and Integral Approach”. Via LIFE IP wordt samengewerkt met projecten en initiatieven in andere regio’s. Met name binnen het tandwiel “Governance and Integral Approach” worden ervaringen uitgewisseld en over en weer werkbezoeken gebracht. Daarnaast wordt binnen LIFE IP samengewerkt aan monitoring / indicatoren en een landelijke kennisagenda.

Binnen LIFE IP testen en verbeteren we het governance model van Climate Campus en de integrale aanpak (de drie perspectieven). Vanuit LIFE IP werden complementaire activiteiten gefinancierd, zoals bijvoorbeeld bewustwording en het aanjagen van extra buurten / straten, maar ook de realisatie van een inspiratietuin, het opzetten van een monitoringsstrategie voor klimaatadaptatie en een organisatieadvies voor het vervolg van Climate Campus. We hebben daardoor veel werk met werk kunnen maken. Dit uit zich bijvoorbeeld aan de vele straten / buurten die de afgelopen jaren zijn geactiveerd. Dit past bij de verlegde focus op de brede maatschappelijke beweging n.a.v. de NOVI / NOVEX ontwikkelingen.

4.3 Werkzaamheden van Stichting Climate Campus naar gemeente Zwolle

In 2022 heeft de stichting Climate Campus onderzoek gedaan naar de organisatievorm voor Climate Campus en bracht daarover advies uit aan provincie Overijssel, Waterschap Drents Overijsselse Delta en gemeente Zwolle. Aanleiding voor het onderzoek was de constatering dat een stichtingsvorm voor de rol van aanjager erg zwaar is, waardoor er relatief veel inspanning (en dus geld) moet worden gestoken in het operationeel houden van de stichting. Inspanningen en geld dat we liever inzetten voor de uitvoering van activiteiten. Daarnaast loopt de financiering van Climate Campus miv 2021 grotendeels via gemeente Zwolle, zoals Regiodeal en LIFE IP. Gemeente Zwolle is eindverantwoordelijk richting de subsidieverleners. De stichting adviseerde om de werkzaamheden onder te brengen bij de gemeente Zwolle om de slagkracht te vergroten en onnodige kosten te voorkomen. Dit advies is overgenomen.

Per 1 oktober 2022 zijn de werkzaamheden van de stichting overgedragen aan gemeente Zwolle. Ter ondersteuning van de werkzaamheden is opdracht verleend aan TAUW, dat daarvoor een samenwerking is aangegaan met Hogeschool Windesheim en Natuur en Milieu Overijssel.

4.4 Economische kansen klimaatadaptatie - innovatiecluster

Het [rapport Klimaatadaptatie – een verkenning van de markt](#) van ABN-Amro (juli 2019) schetst een jonge en groeiende markt voor ondernemers die producten of diensten aanbieden die nodig zijn om ons aan te passen aan klimaatverandering. Het is een brede markt: van agri-food en bouw tot consultancy en digitale technologie.

Voor de verkenning van een innovatiecluster heeft TAUW in opdracht van gemeente Zwolle een verkenning gedaan naar de economische kansen in Regio Zwolle. De conclusie was onder andere dat er voor innovatie een zware rol van de overheden wordt verwacht. Het is immers een publieke taak. Er bleken relatief weinig bedrijven en nauwelijks tot geen opleidingen in de Regio Zwolle gevestigd te zijn die aan de delta-vraagstukken (watersystemen) te koppelen zijn. Een zelfstandig innovatiecluster rond de Delta van de Toekomst leek niet haalbaar. Er zijn wel aanknopingspunten voor samenwerking met Innovatiedistrict Spoorzone en innovatie binnen de Wijk van Morgen (zie hierna).

4.5 Samenwerking Innovatiedistrict Spoorzone - bouwstenen Climate Campus

In 2022 is een samenwerking tot stand gekomen tussen Climate Campus en ECOTEAM – Innovatiedistrict Spoorzone voor de verkenning naar een fysieke plek voor Climate Campus en invulling van Innovatiedistrict Spoorzone met het thema klimaat.

Eind 2022 / begin 2023 hebben we Climate Campus opnieuw gestructureerd aan de hand van zeven bouwstenen die eenvoudiger concreet te maken zijn met partners en zich beter lenen voor alliantievorming:

- Netwerkplatform: versterken van de (netwerk)samenwerking
- Klimaat Academie: ontwikkeling van kennis, oplossingen en vaardigheden
- Innovatieclusters: ontwikkeling en naar de markt brengen van nieuwe technologie, producten en diensten voor klimaatadaptatie.
- Living Labs: in de praktijk toepassen, testen en verbeteren van (nieuwe) kennis, oplossingen, producten en diensten en uit de praktijk ophalen van data, kennis, ervaring en behoeftes (inclusief aanjagen bewonersinitiatieven)
- Verblijf: gelegenheid voor fysieke ontmoeting en samenwerking, broedplaatsen.
- Klimaat Experience: versterken van “Sense of Place” door verbeelding en beleving.
- Bezoekerscentrum: ontvangst- en informatiepunt voor inwoners, toeristen en andere belangstellenden met een toelichting op de opgave, wat doet de overheid, wat kun je zelf,
- Startpunt voor verschillende (klimaat) expedities / things to do.

Er een kwartiermaker is aangesteld om met partijen (overheden, ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten en maatschappelijke organisaties) te verkennen of in de Spoorzone een “Klimaat Experience”, “bezoekerscentrum” en / of “innovatiecluster” kan worden gerealiseerd.

Voor de invulling van de bouwstenen “Klimaat Experience”, “Klimaat bezoekerscentrum” en “Innovatiecluster” zijn 40 personen van 25 organisaties in juni 2023 op [inspiratiereis](#) gegaan naar verschillende voorbeelden in Vejle (Denemarken) en Bremerhaven / Oldenburg (Duitsland). Na de reis is in werksessies met partners opgehaald wat voor (regio) Zwolle een passende invulling kan zijn. Het reisgezelschap had een bijzondere samenstelling: niet alleen een goede mix van overheden, onderzoekers, onderwijs en ondernemers, maar ook een mix van vakgebieden: klimaat/water, digitalisering en creatieve sector.

De inspiratiereis heeft geleid tot verschillende initiatieven, waaronder de realisatie van de Klimaat Escape Bus, een aanpak voor een “digital delta twin” en een verdere verkenning van de samenwerking op klimaatadaptatie tussen Universiteit Twente, Hogeschool Windesheim, Regio Zwolle en Climate Campus. De reis heeft ook inzichten opgeleverd voor onderwijs: er is behoefte aan transdisciplinair onderwijs waar ook WO-HBO-MBO samenwerken (zie ook 5.3.5 Onderwijs). Het SDG-lab van Windesheim is een springplank voor transdisciplinair onderwijs. Het lab is herdoopt tot Climate Lab. De belangrijkste uitkomst van de inspiratiereis en opvolgende werksessies en verkenningen, is echter het vinden van een aangepaste gezamenlijke missie, namelijk de Wijk van Morgen. Zie hieronder.

4.6 Van de Delta van de Toekomst naar de Wijk van Morgen

In tegenstelling tot NOVEX en RIVUS, waarbij vooral de overheden onderling samenwerken aan grote (ruimtelijke) watersysteemvraagstukken voor de langere termijn, herkennen 50's uit het netwerk zich vooral in de gezamenlijke opgave om bestaande wijken, buurten, dorpen, bedrijventerreinen te verduurzamen. De bestaande stad weerbaar maken is een grote uitdaging. Klimaatadaptatie (weersextremen, watertransitie) is daar een onderdeel van, evenals de energietransitie, biodiversiteit en circulair.

De Wijk van Morgen speelt zich af in de leefwereld van inwoners en ondernemers. Deze opgave sluit bovendien beter aan bij onderwijs en ondernemers in Regio Zwolle. In 2024 is daarom de focus stap voor stap verlegt van de Delta van de Toekomst naar de Wijk van Morgen.

De ontwikkelingen rond NOVEX en de Wijk van Morgen samen, betekenen ook dat het internationaal positioneren van de Delta van de Toekomst als uithangbord van de regio, niet langer een logische activiteit was voor Climate Campus.

5 Verrichte activiteiten en resultaten 2021-2024

De activiteiten uit het projectplan Climate Campus zijn uitgevoerd, tegen de achtergrond van de ontwikkelingen en bijsturing gedurende het project zoals hierboven beschreven. Hieronder volgt een samenvatting van de output en resultaten.

Zie ook bijlage 1 voor specificaties van:

- Netwerk events (tabblad 1)
- Onderwijsprojecten (tabblad 2)
- Geactiveerde straten (tabblad 3)

5.1 Versterken netwerk – community building

5.1.1 Netwerkmanagement en -events

Door het Climate Campus team is doorlopend gemakeld binnen het netwerk. Er zijn in totaal 18* (thematische) netwerkbijeenkomsten georganiseerd. Deels waren deze online in verband met COVID. Zie voor een specificatie bijlage 1, tabblad “netwerkevents”. In totaal hebben 887 belangstellenden deelgenomen aan de netwerkbijeenkomsten.

5.1.2 Regionale kennisagenda

In september 2022 is tijdens een ontbijtsessie met het netwerk een kennisagenda opgesteld [Kennisagenda Klimaatadaptatie](#). In december 2023 hebben we in een vervolgesessie een aantal onderwerpen uitgediept ([Climate Campus Connects van 2023](#)). Voor hittestress en watercirculaire stad hebben vervolgens themabijeenkomsten plaatsgevonden:

- Climate Campus Connects Hittestress en code rood (maart 2024) [Hittestress en code rood](#)
- Climate Campus Connects Watercirculaire Stad (oktober 2024) [De Watercirculaire Stad](#)

5.2 Klimaatbestendige delta

5.2.1 Bottom-up beweging aanjagen:

Activeren straten en buurten

Team Klimaat Actief (Zwolle) heeft doorlopend bewonersinitiatieven aangejaagd en gefaciliteerd bij het nemen van klimaatadaptieve maatregelen in hun tuin en / of straat. In de periode 2021-2024 zijn in 172* straten Zwolse inwoners geactiveerd en maatregelen uitgevoerd. Denk daarbij aan vergroening, afkoppelen, regenwateropslag / hergebruik, etc. Zie bijlage 1 tabblad “straten”. Van deze geactiveerde straten is 50% toe te schrijven aan Regiodeal en 50% aan LIFE IP Klimaatadaptatie.

Climate Cafe’s in de regio

In 72 straten in gemeentes Deventer, Kampen, Meppel, Raalte, Westerveld en Zwolle zijn activiteiten of climate café’s georganiseerd i.s.m. met WDOdelta en Hanzehogeschool Groningen en met studenten van Aeres, Saxion, Windesheim en Van Hall Larenstein. [ClimateCafe Drents Overijsselse Delta](#)

Aanpak voor bedrijventerreinen

In 2022 is “postzegelaanpak” voor ondernemers / bedrijventerreinen ontwikkeld: klein en concreet beginnen en daarop voortbouwen blijkt het beste te werken. In 2023 is hiermee gestart Voorst en Marslanden. [Bedrijventerrein Voorst](#)

5.2.2 Verkenning wenselijkheid en mogelijkheden fysieke locatie Climate Campus

In juni 2023 hebben we voor netwerkpartners een inspiratiereis georganiseerd als gezamenlijke verkenning naar een fysieke locatie en invulling (zie 4.5 Samenwerking Innovatiedistrict Spoorzone - Nieuwe bouwstenen Climate Campus). In eerste instantie was Innovatiedistrict Spoorzone in beeld als fysieke landingsplek. De fasering van de ontwikkelingen in Spoorzone bieden op korte termijn nog geen mogelijkheden. Op dit moment is de Makersfabriek (voormalig Philipsterrein aan de Ceintuurbaan Zwolle) volop in ontwikkeling en biedt voor de korte tot middellange termijn mogelijkheden voor een fysieke locatie (Zie 7 Outcome en doorkijk).

5.2.3 Data(technologie) en citizen science voor klimaat en water

Er zijn in het netwerk diverse initiatieven en pilots ontstaan rond data(technologie) en citizen science voor klimaat en water. De meest in het oog springende zijn:

Pientere tuinen

De Zwolse woningcorporaties, de gemeente Zwolle en Stichting Straatboer doen mee aan het project [Pientere Tuinen](#). Dat is een landelijk citizen science project waarbij inwoners (huurders, geen eigenaren) in hun tuinen de bodemtemperatuur en vochtigheid meten. Hiermee willen zij stimuleren dat inwoners hun tuinen vergroenen én helpen met onderzoek naar klimaataspecten, zoals hittestress en verdroging. Inmiddels heeft dit landelijke project zich verbreed (zie [Tuinrapport](#)) en is er een connectie gemaakt met het programma Natuur voor Elkaar van provincie Overijssel.

100 bomen in de buurt

Om de hittestress in de binnenstad van Zwolle terug te dringen, wilde deltaWonen samen met huurders 100 bomen gaan plaatsen. In samenwerking met de gemeente Zwolle en Esri Nederland is gekeken of data-analyse in de vorm van gecombineerde kaartlagen een effectieve methode zou zijn om geschikte locaties voor deze bomen aan te wijzen. Het combineren van data bleek succesvol te zijn. Er is geen vervolg gekomen om het gebruik van data-analyse voor vergroening verder te onderzoeken, noch om het planten van bomen verder op te schalen. Wel is er een groeiende belangstelling om vaker op deze manier samen te werken. [100 Bomen in de buurt](#)

5.3 Economisch krachtige delta

5.3.1 Verkenning en aanpak inspiratietuin klimaatadaptatie

Om de ontwikkeling van klimaatbestendige tuinen en woningen toegankelijker te maken voor bewoners laat de inspiratietuin voorbeelden van oplossingen, producten en diensten zien van de

omgang met water, droogte, wind en hittestress. In samenwerking met regionale ondernemers is een verkenning gedaan. Het concept van de tuin is in vijf punten verwoord:

1. Aandacht aan klimaatbestendig tuinieren/planten (biodiversiteit), stadslandbouw, grijswatersysteem en hittestress eventueel in combinatie met andere thema's (bijv. duurzame energie);
2. Verzameling innovatieve klimaatadaptieve producten en diensten voor consumenten. Consumenten kunnen producten bekijken en informatie krijgen;
3. Aannemers, projectontwikkelaars, corporaties, hoveniers en installateurs kunnen klanten doorverwijzen en meenemen naar de inspiratietuin;
4. Afspraken met winkels/ketens, leveranciers en brancheverenigingen (beschikbaar stellen producten en diensten, medewerkers aanwezig, webwinkelsysteem);
5. Uitbreiding in alle richtingen mogelijk: doe-het-zelfpakketten, webwinkel, trainingen & cursussen, experimenteerruimte voor onderzoek.

Een aantal mogelijke locaties voor de inspiratietuin is onderzocht. Doepark Nooterhof leek het meest geschikt, maar is uiteindelijk in de nadere uitwerking afgevalen.

In 2022 werd het project LIFE IP Klimaatadaptatie gehonoreerd. Daarin is een budget voor realisatie van de inspiratietuin opgenomen (waar het Regiodeal project alleen budget had voor het opstellen van een business case). Vervolgens is Innovatiedistrict Zwolle als locatie verkend. Door de aanwezige bodemverontreiniging, de ruimtelijke ontwikkelingen en de onderlinge afspraken van (vastgoed)partners op Spoorzone kan hier op korte termijn geen inspiratietuin worden gerealiseerd die aan de wensen voldoet. Binnen het LIFE IP project wordt de locatie Makersfabriek verkend. Verwachte realisatie: 2025.

5.3.2 Nieuwe producten en diensten:

Voor een klimaatbestendige delta zijn nieuwe producten en diensten nodig voor professionals en consumenten. De volgende 5 producten en diensten zijn (door)ontwikkeld:

Groene daken van 50 Tintengroen

In 2020 is in Zwolle het initiatief voor de dakbloemenweide gestart. In plaats van de gangbare sedumdaken, werden op een aantal particuliere daken in stenige wijken groendaken aangelegd met een lokale, inheemse plantenmix. Vanuit Team Klimaat Actief is dit initiatief intensief ondersteund, met als doel het op te schalen en breder toegankelijk te maken voor bewoners. Door wijkinitiatieven te betrekken en gezamenlijke subsidieaanvragen te organiseren in overleg met Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDOD), is het project groter gegroeid. Inmiddels heeft het initiatief geleid tot de oprichting van het lokale bedrijf [Het Groene Doel](#) en samenwerking met het landelijke [Dakbloemenweide](#), evenals met tuincentra zoals Tuinland en Hornbach. Zij bieden nu complete groendakpakketten aan, inclusief de bloemenweidemix, waarmee bewoners eenvoudig zelf aan de slag kunnen. In totaal is er inmiddels meer dan 50.000 m² dak vergroend, met een gemiddeld oppervlak van 15 m² per dak: een mooi resultaat dat bijdraagt aan biodiversiteit, wateropvang en klimaatadaptatie in de stad.

Regentonnenacties

De regentonnenactie van bewonersinitiatief Het Groene Zuiden in Zwolle is uitgegroeid tot een succesvol voorbeeld van hoe een lokaal initiatief kan leiden tot de ontwikkeling en ontsluiting van producten en diensten voor een breed netwerk. Samen met professionals en lokale ondernemers zijn gebruiksvriendelijke regentonnen geselecteerd en aangeboden aan bewoners. Dit heeft niet alleen geleid tot meer waterbewustzijn onder consumenten, maar ook tot nieuwe samenwerkingen in de keten, waar lokale leveranciers en installateurs actief bij betrokken zijn. Zo zijn onder andere Wildkamp, 20302050, Rawinso en diverse Zwolse hoveniers en tuinontwerpers partners in de levering en doorontwikkeling van regenwatersystemen.

Make-over Tuinen

De [Straatboer Make-over Tuinen](#) in Zwolle laat zien hoe groene transformatie van particuliere tuinen leidt tot (door)ontwikkeling van diensten én nieuwe verbindingen binnen netwerk van Zwolle en inmiddels ook in diverse andere steden in het land.

Zo is de Straatboer, ooit begonnen in Zwolle, inmiddels aan het uitgroeien tot een landelijke organisatie die samen met woningbouwverenigingen en hun bewoners en lokale partners versteende voortuinen vergroenen en onderhouden. Daarbij bieden sommige corporaties bieden een optie aan waarbij de huurder niet verplicht wordt extra servicekosten te betalen voor het extra onderhoud. Daarvoor zoekt Straatboer samen met de woningbouwcorporatie naar de huurders die zelf ook mee willen helpen en onderhouden. Die blijken er in overvloed te zijn. Er worden app groepjes opgericht waarbij huurders met elkaar bijvoorbeeld oogsten delen e.d. De make-overs dragen zo bij aan vergroening en klimaatadaptatie, welzijn / gezondheid en sociale cohesie.

[Campagne [Laat groeien die spons](#) i.s.m. Tuinland, HORNBAACH en Wildkamp en Rawinso, eveneens parallel met de winactie rond de Garden Battle]

Diensten voor tegelwippen

Sinds 2021 neemt gemeente Zwolle deel aan het NK Tegelwippen. Hierbij is door gemeente Zwolle een tegeltaxi in het leven geroepen in samenwerking met ROVA. De tegeltaxi haalt gratis tegels op. Deze worden onder andere gebruikt voor mozaïek banken en kunstwerken van Dennie van Bozum op de Makersfabriek. In 2024 is gestart met samenwerking met Tuinland voor bemand inleverpunt tijdens 3 weekenden in de zomer.

Rawinso afkoppelset

De [afkoppelset van Wildkamp/Rawinso](#) is een concreet voorbeeld van een product dat succesvol is doorontwikkeld en breed ontsloten binnen het netwerk van bewoners, professionals en ondernemers. Vanuit bewonersinitiatieven bleek er behoefte aan een eenvoudige oplossing om af te koppelen van het riool en lokaal op te vangen. In samenwerking met lokale partijen is deze afkoppelset ontwikkeld, getest en verbeterd. De set is inmiddels beschikbaar via lokale acties en installateurs. Voor professionals en bedrijven is hiermee een schaalbare oplossing ontstaan die eenvoudig toepasbaar is in zowel particuliere als collectieve vergroeningstrajecten.

5.3.3 Aanjagen innovatie

Hoewel een zelfstandig innovatiecluster klimaatadaptatie niet levensvatbaar lijkt (zie 4.4 Economische kansen klimaatadaptatie – innovatiecluster), is een aantal innovatievraagstukken vanuit het netwerk in projecten en projectvoorstellen opgepakt. De koppeling van klimaat, digitalisering en verduurzaming van wijken en buurten blijkt een interessant samenwerkingsgebied voor verdere innovatie.

Watercirculaire stad

Door klimaatverandering en de groei van onze steden en dorpen, gaat onze vraag naar zoetwater omhoog, terwijl de beschikbaarheid afneemt. Naast de zoektocht van drinkwaterbedrijven naar nieuwe winningen, zullen we als maatschappij andere bronnen van zoet water moeten inzetten, zoals regenwater en grijs water: de watertransitie. In de watercirculaire stad zijn we zoveel mogelijk zelfvoorzienend als het gaat om zoet water. Dat betekent dat we zuinig omgaan met zoet water, zo weinig mogelijk verspillen, zoveel mogelijk vasthouden / bergen en hergebruiken. Dat betekent ook dat de kwaliteit is afgestemd op het gebruik. Zo gaan we geen wc's meer doorspoelen met drinkwater. Het overtollige water in natte seizoenen bergen we in regentonnen, blauwgroene netwerk en (boven)stedelijke water- en bodemsystemen om in de droge seizoenen te gebruiken.

Er zijn 2 projectvoorstellen ontwikkeld rondom deze opgave:

- EU Interre North West Europe - projectvoorstel RAINBOW:
Het EU projectvoorstel RAINBOW heeft als overkoepelend doel het versterken van de (maatschappelijke) capaciteit van steden voor klimaatrobuust beheer van stedelijke bodem- en grondwaterbronnen. Denk daarbij aan “de stad als spons” en het zoveel mogelijk vasthouden en hergebruiken van regenwater: een watercirculaire stad. Gemeente Stuttgart is lead partner. Gemeente Zwolle treedt op als project partner. In onze pilot ontwikkelen we samen met project partner Deltares, een visie / strategie voor een water circulair Zwolle, met een focus op de ondergrond. De pilot bevat een praktijktest in de wijk Dieze. Er zijn voor dit rapport support letters van VNG en @ Eind 2025 wordt bekend of het project wordt gehonoreerd.
- Onderzoek binnen het projectvoorstel Regiolab Wijk van Morgen (zie ook 7 Outcome en doorkijk): Binnen Regiolab Wijk van Morgen richt werkpakket 2 zich op praktijkkennis voor co-creatie in de wijk en het ontwikkelen van innovatieve concepten in een netwerk van living labs in Regio Zwolle en klimaatmaatregelen op (particulier) terrein. Watercirculaire stad is daarin een prominent thema, dat binnen dit project ook wordt gekoppeld aan de ontwikkeling van digitale tools (zie digitale oplossingen).

5.3.4 Digitale oplossingen voor de Wijk van Morgen

Digitale technologie biedt kansen voor het (versneld) halen van duurzaamheidsdoelen, integraal werken en participatie. Uit eerdere projecten, zoals het Interregproject CATCH, bleek dat het belangrijk is om de ontwikkeling en inzet van digitale technologie voor klimaatadaptatie in gezamenlijkheid verder te verkennen en uit te proberen. Er zijn 2 projecten waarin dit is opgepakt:

- Interreg North Sea Region project DISCO (Digital solutions for Climate Adaptation)

Het EU project DISCO heeft als overkoepelend doel het versterken van de (maatschappelijke) innovatiecapaciteit zodat organisaties en individuen digitale oplossingen toe kunnen passen om klimaatadaptatie te versnellen. Gemeente Zwolle treedt op als lead partner en voert tevens één van de pilots uit: op welke manier kan de digital twin worden ingezet om samen met bewoners, ontwerpers en beheerders leefstraten te ontwerpen in een virtuele omgeving. Universiteit Twente is één van de consortium partners. Bij de ontwikkeling van de pilot en voor het delen van de kennis wordt het netwerk Climate Campus en de SMART Zwolle Alliantie betrokken. [DISCO](#)
[DISCO | Interreg North Sea](#)

- Digitale technologie binnen het projectvoorstel Regiolab Wijk van Morgen (zie ook 7 Outcome en doorkijk): binnen werkpakket 7 van het projectplan Regiolab Wijk van Morgen, ontwikkelen partners digitale tools die datagedreven en transdisciplinair samen werken aan de Wijk van Morgen en co-creatie / participatie ondersteunen. Concreet gaat het om een digitaal model dat ons in staat stelt om integrale voorspellende analyses uit te voeren voor beleids- en ontwerpkeuzes en effecten daarvan op de fysieke leefomgeving en de sociale leefbaarheid. De partners bouwen daarmee voort op de usecase '[Predictive Digital Twin: Competitie in de ruimte – Assendorp](#)' van het [Nationaal Groeifonds programma Dutch Metropolitan Innovations](#) (DMI). Hierin worden ook kenniscomponenten en rekenregels meegenomen dat de ontwikkeling van watercirculaire wijk ondersteunt.

5.3.5 Onderwijs (Human Capital)

Samenwerking met studenten

Gedurende de periode 2021-2024 hebben netwerkpartners voor meer dan 50 kleine en grote vraagstukken en projecten samengewerkt met (groepen) scholieren en studenten. Zie bijlage 1 tabblad “onderwijsprojecten” voor een specificatie. De studenten waren afkomstig van verschillende disciplines en opleidingsniveaus. O.a. via de samenwerking met het SDG-lab en de opleiding Global Project and Change Management van Hogeschool Windesheim hebben een kleine 600 studenten (nader) kennis gemaakt met de Sustainable Development Goals. Twee voorbeelden van projecten met inzet van studenten zijn:

- Nature based solutions in stedelijke in- en uitbreidingsplannen (via Natuur en Milieu Overijssel)
De centrale vraag in dit project was: “Op welke wijze kunnen gemeenten de implementatie van Nature-based solutions in stedelijke in- en uitbreidingsplannen bevorderen om de klimaatbestendigheid van het stedelijk gebied te vergroten?” Het onderzoek heeft knelpunten achterhaald die gemeenten ondervinden bij de implementatie van Nature-based solutions in stedelijke in- en uitbreidingsplannen, om zo inzicht te krijgen in mogelijke oplossingsrichtingen om Nature-based solutions te bevorderen. Zie ook [Onderzoek naar Nature-based solutions in stedelijke in- en uitbreidingsplannen](#)
- Verhalen vertellen met data (via Saxion Hogeschool)
Datavisualisaties kunnen een belangrijke rol spelen bij het activeren van inwoners, mits deze op een begrijpelijke en aansprekende manier worden gevisualiseerd. Een breed consortium, bestaande uit technologiebedrijven, kennisinstellingen en gemeentes hebben daarvoor een toolbox ontwikkeld. Medialab-studenten van Saxion Hogeschool (multidisciplinair semester voor Creative Business-studenten) hebben geholpen om communicatiecampagnes rondom de visualisaties te ontwikkelen en uit te voeren. Ook hebben Creatieve Media en Game technologies Serious games ontwikkeld die klimaateffecten op een speelse wijze communiceren. Zie ook [Verhalen vertellen met data](#)

Poule voor Iesuitval / Iespakketten klimaatadaptatie in een slimme stad

Voor groep 7 en 8 zijn 9 Iespakketten ontwikkeld rond het thema “Klimaatadaptatie in een slimme stad” om kinderen kennis te laten kennismaken met en enthousiasmeren voor techniek en vraagstukken als klimaat. Scholen zitten echter niet altijd te wachten op Iespakketten. Daarom is er een poule samengesteld van mensen / professionals die (direct) kunnen worden ingevlogen als docenten uitvallen. Zij kunnen dan één of meer van de 9 lessen “klimaatadaptatie in een slimme stad”. Na ontwikkeling van de Iespakketten en het samenstellen van de poule heeft Climate Campus dit initiatief overgelaten aan derden.

Onderwijsvernieuwing: multi level en transdisciplinair onderwijs

De transitieopgaven waar we als maatschappij voor staan, vragen om samenwerking van denkers en doeners uit verschillende vakdisciplines. Het is belangrijk dat toekomstige arbeidskrachten leren om vanuit verschillende opleidingsniveaus transdisciplinair samen te werken.

Artez Hogeschool ontwikkelt het concept “Studio No” ontwikkeld: een innovatieve onderwijsvorm waar WO-HBO-MBO vanuit wetenschap en de creatieve sector aan creatieve oplossingen werken voor maatschappelijke vraagstukken. Vanuit Climate Campus meegedaan aan een try-out: [Next generation manifestatie 2022](#)

Vijf onderwijsinstellingen hebben inmiddels de handschoen opgepakt om samenwerking tussen onderwijsinstellingen die daar voor nodig is , vorm te geven en te implementeren. Zie ook 9 “Outcome en doorkijk”.

5.4 Zelfbewuste delta

5.4.1 Sense of Place - optekenen deltaverhalen

Klimaatverandering en wateruitdagingen zijn geen abstracte begrippen meer, maar raken ons dagelijks leven, ook in regio Zwolle. Juist in deze context is het belangrijk om verhalen te verzamelen en te delen die laten zien hoe we hier samenleven met het water, en hoe dat in het verleden, heden én de toekomst vorm krijgt. Door zulke persoonlijke en lokale verhalen op te tekenen, versterken we de ‘sense of place’: het gevoel van verbondenheid met onze leefomgeving. Het delen van deze verhalen helpt bewoners om zich bewuster en betrokken te voelen bij hun omgeving en de gezamenlijke opgaven waar we voor staan.

De zevendelige podcastserie Groene Blauwvingers brengt inspirerende deltaverhalen uit Zwolle tot leven. Bestuurders, inwoners en experts delen hun ervaringen en ideeën over leven met water en klimaatverandering. In de aflevering met wethouder Arjan Spaans vertellen ook betrokken inwoners en deskundigen hoe zij samen buurten vergroenen, biodiversiteit versterken en omgaan met extreme neerslag. In de aflevering met wethouder Gardien Rots komen verschillende experts aan het woord over de uitdagingen en oplossingen rond klimaatadaptatie in Zwolle. Verder hoor je stedenbouwkundige Henk Snel over de betekenis van het Zwolse verleden, basisschoolleerlingen over hun kijk op water en klimaat, en studenten over hun idealen en zorgen. De podcastserie is binnenkort te beluisteren via Spotify en draagt bij aan bewustwording, betrokkenheid en actie, en laat zien hoe de beweging naar een klimaatbestendige regio al volop in gang is

5.4.2 Beleef de delta - Water en klimaat koppelen aan kunst, cultuur en leisure

Onze rijke geschiedenis met water en onze bijzondere opgave voor een klimaatbestendige delta kunnen we zichtbaar en tastbaar maken via kunst en cultuur. De delta beleven in onze vrije tijd (leisure) draagt bij aan de “sense of place”, maakt ons er opnieuw bewust van en kan tegelijkertijd economie genereren. Er is samengewerkt in verschillende events, zowel klein als groot. Zie bijlage 1 voor een specificatie daarvan. Een aantal highlights:

PROTO Innovation Day

Drie jaargangen hebben we vanuit Climate Campus bijgedragen aan de programmering van PROTO Innovation Day:

- In 2022: spreker Nadina Gall over [Internet of Nature](#): Nadina's uitgangspunt is dat je slimme technologie kunt inzetten ter verbetering van – en verbinding met – stadsnatuur. Dat is onder andere de gedachte achter Internet of Nature (IoN).
- In 2023: [Springtij in de Regio](#) Springtij is een landelijk event rondom duurzame transitie dat jaarlijks plaatsvindt op Terschelling. De organisatie van Springtij heeft in Zwolle de eerste Springtij in de regio georganiseerd. Centraal stonden twee uiterste toekomstbeelden voor het stijgende water: beschermen we onszelf door van de stad een vesting te maken? Of laten we het water vrij door de stad stromen? op zoek naar een structurele samenwerking in de regio.
- In 2024: spreker Paul Iske: Paul is oprichter en Chief Failure Officer van het Instituut voor [Briljante Mislukkingen](#), met als doel begrip te kweken voor de complexiteit van innovatie en ondernemen. Zijn lezing ging over “samen innoveren, samen mislukken, samen leren, samen schitteren”.

Inzet mobiele klimaat escape room in de regio

In het voormalige Interreg North Sea Region project [CATCH](#) is een mobiele klimaat escape room ontwikkeld: Adapt or BTrapped. De escape room draagt op een ludieke manier bij aan bewustwording. Provincie Overijssel, gemeente Zwolle en The Great Escape hebben afspraken gemaakt over de inzet van de escape room in Overijssel. Gemeenten die gebruik willen maken van de escape room voor bewustwording kregen een bijdrage van provincie Overijssel. 18 gemeenten hebben tot nu toe gebruik van gemaakt van de klimaat escape room.

Om een breed publiek te kunnen bereiken, is de escape room ook ingezet op diverse festivals zoals het Bevrijdingsfestival Overijssel en PROTO.

Routes

Behalve de escape room hebben ook een aantal excursies bijgedragen aan de beleving van de delta. Hieronder enkele voorbeelden:

- Climate Campus heeft meegedaan aan de [Nationale Tuin en Klimaatroute](#) en daarbij voor de regio Zwolle bewonersinitiatieven geholpen om hun initiatieven te tonen. Om ook aan een brede groep van inwoners te laten zien dat het vergroenen en onttegenen en ruimte maken voor water in je tuin, een groeiende beweging is. Dat heeft ook geleid tot een fietstocht met inwoners langs enkele van de tuinen tijdens Klimaatdag 2023.
- [Spoorzone route](#): een groep studenten klimaat & management van Hogeschool Saxion uit Deventer hebben een interactieve tocht door de Spoorzone in Zwolle ontwikkeld rond het thema klimaatadaptatie en duurzaamheid. Deze tour is verscheidene keren gefietst met groepen vanuit Climate Campus.
- [Alles Stroomt](#) is een audiotour die werd ontwikkeld en gepresenteerd tijdens de Next Generation manifestatie, gehost door Climate Campus en gemeente Zwolle in samenwerking met ArteZ studenten. Op die manier kwam een grote groep studenten in aanraking met het thema klimaatadaptatie en werd een kunstzinnige vertaling gegeven middels de [audiotour](#), die nog steeds te lopen/beluisteren is voor een breed publiek.

5.4.3 Digitaal ontsluiten van projecten / best practises

Op de website van Climate Campus worden o.a. via de [kennisbank](#) (onderzoeks)projecten en initiatieven ontsloten.

6 Communicatie

In de periode 2021-2024 is doorlopend gewerkt aan:

- Bewustwording bij en activering van inwoners en ondernemers, bijvoorbeeld via social media, publicaties, events en spreekuren.
- Communicatie binnen het netwerk, bijvoorbeeld via nieuwsbrieven en Climate Campus Connects bijeenkomsten
- Positionering van Climate Campus, bijvoorbeeld via social media en publicaties.

In bijlage 1 is op tabblad “publicaties en events” een overzicht opgenomen.

Het bereik van de publicaties en events samen is ruim 4,5 miljoen mensen, maar daar zitten dubbelingen in.

Wij achten het realistisch dat we met een combinatie van activiteiten van Climate Campus voor Regiodeal Regio Zwolle I en voor het project LIFE IP Klimaatadaptatie, een kleine 400.000 inwoners bewuster hebben gemaakt. Aannemelijk is dat we daarmee minimaal 25.000 inwoners hebben geactiveerd om zelf maatregelen te nemen voor klimaatadaptatie in hun omgeving en / of hun gedrag.

7 Outcome en doorkijk

Terugkijkend op de periode 2021-2024 en vooruitblikkend op 2025 en verder, zien we de volgende ontwikkelingen rond de netwerksamenwerking Climate Campus:

7.1 Algemeen

Het project Climate Campus binnen Regiodeal Regio Zwolle I heeft ons in staat gesteld een aantal jaren intensief in te investeren in een steviger netwerksamenwerking van 50's en een brede maatschappelijke beweging. We hebben flinke stappen gezet en ook andere projecten en ontwikkelingen hebben daar aan bijgedragen.

Met name door de focus te verleggen naar de Wijk van Morgen, staat er een stevig consortium dat wil samenwerken en mee investeren. De integrale benadering van de drie delta's (klimaatbestendig, economisch krachtig en zelfbewust), is verder ontwikkeld en praktischer gemaakt in coalities binnen het netwerk. Dit komt vooral concreet tot uiting in het projectplan Regiolab Wijk van Morgen.

Met het aanjagen van bewonersinitiatieven is een brede bottom-up beweging in Zwolle ontstaan. Zie voor nadere toelichting 7 Outcome en doorkijk.

7.2 Taaie vraagstukken die resteren

Veel resultaten zijn met of in Zwolle tot stand gekomen. Als grotere stad in de regio vervult Zwolle een voortrekkersrol. Opschaling naar de regio blijft van belang. Tot nu toe is dit nog minder goed gelukt via Climate Campus, mede doordat er parallelle structuren waren als NOVEX en RIVUS. Daarnaast is onze ervaring vanuit het project Climate Campus is dat opschaling van de samenwerking niet zonder lokale netwerken, lokaal eigenaarschap en warme relaties tot stand komt.

Regionale samenwerkingen als NOVEX en RIVUS zijn gestoeld op de wetgevende en uitvoerende overheidsrollen (“publieke taken”). In het algemeen zien we dat de samenwerkende en faciliterende rol voor overheden nog onwennig is. Deze rollen manifesteren zich juist in een brede maatschappelijke samenwerking. Een resterend vraagstuk is de rolneming van de overheid in een brede netwerksamenwerking en de noodzaak en waarde van een “spin in het web” van de netwerksamenwerking.

We hebben ervaren dat een aanjager / verbinder binnen de netwerksamenwerking helpend is, maar dat aandacht moet zijn voor een betere balans tussen halen en brengen van partners. Met de Wijk van Morgen als focus zien we dat die balans zich heeft verbeterd. Er wordt door partners meer eigenaarschap gevoeld. De komende tijd zal blijken hoe robuust deze balans is en of we die verder kunnen verbeteren. Het vraagstuk rondom rolneming van overheden en de aanjagersrol wordt nog verder opgepakt binnen het project LIFE IP.

7.3 Bottom-up beweging in Zwolle

7.3.1 Van geveltuin naar een vereniging van wijkinitiatieven

Team Klimaat Actief (TKA) is gestart met het aanjagen en ondersteunen van vaak hele kleine, op zichzelf staande activiteiten in verschillende straten. Daarbij hielp TKA ook letterlijk mee aan vergroening, tegels wippen, etc. Daarna hebben inwoners zich, met ondersteuning van Climate Campus / TKA en aanjagers van de energietransitie, op verschillende manieren per wijk / buurt georganiseerd. Inmiddels zijn er 14 wijkinitiatieven, zoals 50tintengroen Assendorp, het Groene Zuiden en Duurzaam Holtenbroek. De wijkinitiatieven hebben zich inmiddels verenigd in de vereniging [Platform Duurzaam Zwolle](#), waarin de wijkinitiatieven zelf als de koers bepalen. TKA kan diverse activiteiten met een gerust hart over laten aan het platform en zich meer richten op:

- minder volwassen initiatieven
- het versterken van de beweging op bedrijventerreinen
- het verder ontwikkelen van de toolbox voor bewonersinitiatieven.

7.3.2 Klimaatburgemeesters

Parallel aan de opbouw van dit platform heeft Zwolle sinds 2023 ook een eigen klimaatburgemeester. Inmiddels zijn er drie actieve klimaatburgemeesters in Zwolle en is er een aparte stichting opgericht: Stichting Klimaatburgemeester Zwolle. Klimaatburgemeester is een rol die is geïnitieerd vanuit de landelijke Nationale Klimaatweek, een campagne van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Landelijk zijn inmiddels meer dan 250 klimaatburgemeesters actief. Team Klimaat Actief ondersteunt de Zwolse klimaatburgemeesters in hun missie om op een positieve, laagdrempelige manier bewoners en bedrijven te inspireren om klimaatactief aan de slag te gaan.

7.4 Netwerksamenwerking – Wijk van Morgen

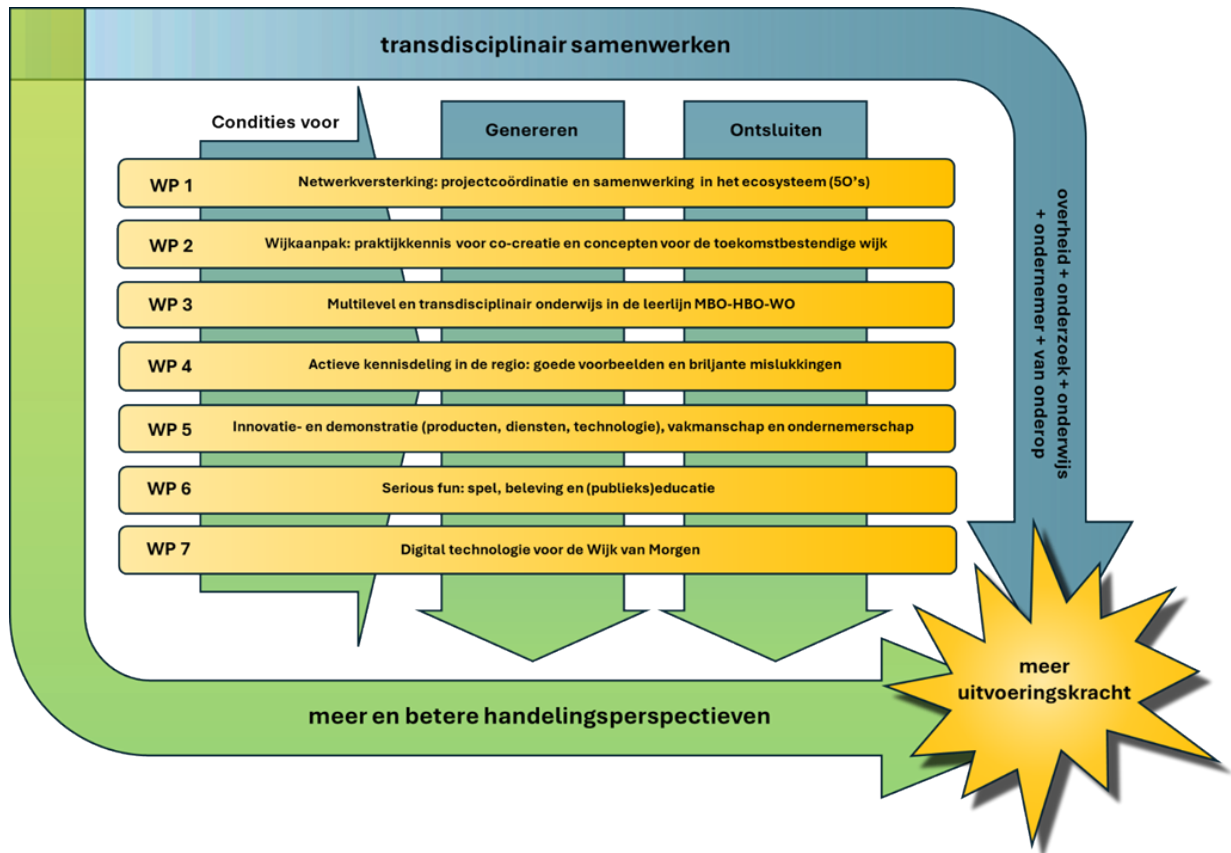
7.4.1 Een gedeelde missie

Zoals beschreven in 4.6 “Van de Delta van de Toekomst naar de Wijk van Morgen” heeft het netwerk Climate Campus gaandeweg de focus verlegt van de “deltavraagstukken” naar de opgave om bestaande wijken / buurten te verduurzamen en daarmee toekomstbestendig te maken: de Wijk van Morgen”. De inspiratiereis is daarin een sleutelmoment geweest. Met deze natuurlijke beweging naar de Wijk van Morgen is er een duidelijker en meer gezamenlijke missie (een voorwaarde voor netwerksamenwerking!) en doen netwerkpartners actiever mee.

7.4.2 Projectplan Regiolab Wijk van Morgen

Dit heeft geresulteerd in een gezamenlijk projectplan Regiolab Wijk van Morgen, waar partners gezamenlijk circa 3,5 miljoen euro in investeren. Daarvoor is met 22 partners een samenwerkingsovereenkomst gesloten.

Het Regiolab Wijk van Morgen richt zich op handelingsperspectieven voor de 5 O's: hoopvolle oplossingsrichtingen en maatregelen die de 5O's kunnen nemen om bestaande wijken toekomstbestendig te maken. We focussen ons daarbij op klimaatopgaven: klimaatadaptatie, energietransitie, biodiversiteit, circulair en voedsel / drinkwater. We bekijken de klimaatopgaven voor de Wijk van Morgen in samenhang en door verschillende brillen: fysiek, sociaal, digitaal en organisatorisch. Het gedachtegoed van de drie verbonden delta's (klimaatbestendige, economisch krachtige en zelfbewust delta) is daarmee doorontwikkeld en op een nieuwe wijze vormgegeven:

Het projectplan bestaat uit 7 werkpakketten die elk een vervolg zijn op de activiteiten in de periode 2021-2024 en vervolg geven aan de ontwikkeling die we als netwerksamenwerking dankzij Regiodeal Regio Zwolle I en LIFE IP Klimaatadaptatie hebben kunnen doormaken. In vogelvlucht:

1. Versterken van netwerksamenwerking / ecosysteem om de samenwerking van 5 O's te verbeteren en leren transdisciplinair samen te werken.
2. Wijkaanpak: praktijkkennis voor co-creatie in de wijk en innovatieve concepten (handelingsperspectieven) voor de toekomstbestendige wijk in een netwerk van living labs.
3. Multilevel en transdisciplinair onderwijs (MLTD onderwijs) zodat studenten van verschillende disciplines en niveaus (MBO-HBO-WO) leren samenwerken aan de transitieopgaven voor de Wijk van Morgen.
4. Actieve kennisdeling voor het versterken van regionale kennis aan de hand van goede voorbeelden en briljante mislukkingen.
5. Innovatie- en demonstratie omgevingen, vakmanschap en ondernemerschap: ontwikkeling, demonstratie en toepassing van producten, diensten en technologie voor de Wijk van Morgen.
6. Een gevarieerd en opschaalbaar aanbod van spel, beleving en (publieks)educatie voor klimaattransities om bewustwording, inspiratie en mobilisatie van inwoners te bevorderen (bereidheid tot handelen).
7. De ontwikkeling van digitale tools ter ondersteuning van datagedreven en transdisciplinair samenwerken aan de Wijk van Morgen: integralere en betere onderbouwde oplossingen.

7.4.3 Fysieke plek en living lab

Sinds de inspiratiereis heeft het netwerk zich ontwikkeld rond de Wijk van Morgen en tegelijkertijd is de [Makersfabriek](#) in volle ontwikkeling gekomen als hét terrein voor techniek en transitie. Op dit moment verkennen we hoe Makersfabriek ook de fysieke innovatie- en demonstratie omgeving kan zijn voor de Wijk van Morgen.

Een bijzondere opgave binnen de Wijk van Morgen is de Watercirculaire Wijk. Er is potentie om rondom dit vraagstuk een innovatieomgeving te ontwikkelen gericht op praktijkonderzoek en testomgevingen (zie ook 5.3.3 Aanjagen innovatie voor projecten en als inspiratiebron [The Green Village: fieldlab voor duurzame innovatie](#)). We verkennen daarbij ook de wenselijkheid en haalbaarheid van een Living Lab.

7.3 Governance

Op dit moment wordt vanuit het LIFE IP Klimaat project voor Climate Campus onderzocht op welke manier we met onze netwerksamenwerking meer impact kunnen maken en wat daar voor nodig is. Een expliciete vraag daarbij is of daar een aanjagende en verbindende rol zoals vanuit Climate Campus nodig is of dat een andere vorm tot meer impact kan leiden. In juli 2025 ligt er een advies van een externe consultant, voorzien van mogelijke scenario's. Het advies is gebaseerd op een aantal werksessies en interviews met netwerkpartners. Het advies wordt voorgelegd aan de belangrijkste netwerkpartners.

8 Financieel overzicht

8.1 Begroting

Gemaakte kosten	Begroot	Gerealiseerd 2020-2023
Directe (direct toewijsbaar aan het realiseren van het beoogde resultaat) (loonkosten, kosten van derden)	€ 741.304	€ 745.874
VAT kosten		

8.2 Dekking

Publieke cofinanciering	Begroot	Gerealiseerd
Publieke middelen Rijkbijdrage Regiodeal regio Zwolle	€ 331.733	€ 331.733
Publieke middelen provincie		

gemeente(n)	€ 409.571	Cash: € 414.141 Natura:
Waterschap(pen)		Cash Natura:

* Natura: inzet eigen uren, materiaal uit voorraad, grond etc.

Eigen bijdrage en bijdrage van private partijen	Begroot	Gerealiseerd
Eigen bijdrage	€ 409.571	€ 414.141
Bijdragen privaat (bedrijven)		
Overige bijdrage (o.a. onderwijs en semipubliek)		

9 Ondertekening

Hiermee verklaar ik dat bovenstaande gegevens naar waarheid zijn ingevuld

Naam:

Datum

Plaats: